

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2010

Ekaterina Mistryukova

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav translatologie

Bakalářská práce

Ekaterina Mistryukova

Komentovaný překlad: Irish Emigration as Banishment (Elovitz, P.H. Kahn, C.: Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis, Cranbury, NJ, USA: Associated University Presses, 1997, kapitola 6, s. 118-138)

Commented Translation: Irish Emigration as Banishment (Elovitz, P.H. Kahn, C.: Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis, Cranbury, NJ, USA: Associated University Presses, 1997, Chapter 6, pp. 118-138)

Praha, 2010

vedoucí práce: Mgr. Naděžda Abdallaová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Naděždě Abdallaové za odborné vedení mé bakalářské práce a za cenné rady poskytnuté v průběhu jejího zpracování.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze na základě informačních zdrojů uvedených v bibliografii.

V Praze dne 16. srpna 2010

Podpis

Anotace

Cílem této bakalářské práce je přeložit kapitolu z knihy *Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis* a provést překladatelskou analýzu tohoto překladu. Komentář k překladu je rozdělen do čtyř částí. První část je věnována překladatelské analýze zaměřené na vnětextové a vnitrotextové faktory výchozího textu. Druhá část obsahuje typologii překladatelských problémů na rovině gramatické, syntaktické, lexikální, stylistické a kulturní. Třetí část se zabývá posuny, ke kterým při překladu došlo, a předmětem čtvrté části je překladatelská metoda.

Annotation

The aim of this thesis is to translate a chapter from the book *Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis* and to carry out a translation analysis of this translation. The commentary on the translation is divided into four parts. The first part deals with the translation analysis focused on the extratextual and intratextual factors of the source text. The second part contains a typology of translation problems at the grammatical, syntactic, lexical, stylistic and cultural levels. The third part concentrates on the shifts that occurred in the translation and the fourth part on the translation method used in the work.

Obsah

1 Úvod	6
2 Text překladu	7
Irská emigrace jako vyhnanství.....	7
Úvod.....	7
Můj osobní příběh.....	8
Příklady	12
O mezosobních vztazích	20
Život v minulosti	22
Generace bez minulosti	22
Závěr	23
3 Překladatelská analýza	25
3.1 Vnětextové faktory	25
3.1.1 Odesílatel	25
3.1.2 Adresát	25
3.1.3 Funkce textu	25
3.1.4 Médium, místo a čas	26
3.2 Vnitrotextové faktory	26
3.2.1 Obsah a tematika	26
3.2.2 Členění textu	26
3.2.3 Styl	27
3.2.4 Gramatika a syntax	27
3.2.5 Lexikální prostředky	28
3.2.6 Frazeologie, figury a tropy	29
4 Typologie překladatelských problémů	31
4.1 Úvod	31
4.2 Gramatika a syntax	31
4.3 Lexikální prostředky, metafory, idiomatika.....	33
4.4 Stylistická neekvivalence	36
4.5 Kulturní neekvivalence.....	37
4.5.1 Reálie	37
4.5.2 Vlastní jména	39
5 Typologie posunů	40
5.1 Expresivizace a neutralizace	40
5.2 Tématická struktura věty	40
6 Překladatelská metoda	42
7 Závěr	43
Vysvětlivky	44
Bibliografie	45
Příloha: text originálu	

1 Úvod

Pro svůj bakalářský překlad jsem si zvolila kapitolu z knihy *Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis* sestavené Paulem H. Elovitzem a Charlottou Kahnovou v roce 1997. Kniha se zabývá psychologickou analýzou zkušeností lidí z různých koutů světa, kteří z toho či onoho důvodu emigrovali do Spojených států amerických. Autoři jednotlivých kapitol působí v oboru psychoterapie a ve svém vyprávění vychází z konkrétních příběhů lidí, se kterými měli možnost pracovat.

Předmětem jednotlivých kapitol jsou otázky integrace do cizí společnosti, transkulturní a bikulturní identity, smíšených manželství a dalších aspektů emigrace. V kapitole zvolené pro tento bakalářský překlad *Irish Emigration as Banishment* John T. McInerney analyzuje fenomén irské emigrace jak z pohledu psychoterapeutického, tak i kulturně-historického.

Cílem knihy je přiblížit široké veřejnosti, odborníkům a obecně zájemcům o danou problematiku složité souvislosti emigrace a pokusit se tak minimalizovat entocentrismus a xenofobii, ať už v americké či ve kterékoliv jiné společnosti.

Tato práce se skládá z několika částí: textu překladu, překladatelské analýzy, typologie překladatelských problémů, typologie posunů a metody překladu. Překladatelská analýza založená na modelu Christiane Nordové vychází z vnětextových a vnitrotextových faktorů textu. V rámci typologie překladatelských problémů je pozornost věnována problémům na rovině gramatické, syntaktické, lexikální, stylistické a kulturní. Typologie posunů uvádí nezbytné změny, ke kterým při překladu textu do češtiny došlo. Komentář k překladu je uzavřen popisem překladatelské metody zvolené na základě překladatelské analýzy textu.

2 Text překladu

Irská emigrace jako vyhnanství

John T. McInerney

Úvod

Cílem tohoto příběhu je vysvětlit důvody, proč uvažuji o emigraci jako o vyhnanství. Opírám se zde o vlastní zkušenosti a o zkušenosti některých lidí, se kterými jsem dosud pracoval jako psychoterapeut. Někteří z nich byli Irové, někteří ne. Ti, kteří nebyli irského původu, mi umožnili hlouběji proniknout do mých vlastních zkušeností a poukázat na některé závažnější otázky, ke kterým je nutné přihlížet, chceme-li plně porozumět povaze emigrace z Irska.

Vyhnanství jako nejstarší a nejkřutější forma společenského odsouzení doprovázela irské dějiny po staletí: nejprve byli Irové vyhnáni ze země svých předků dobyvateli a později také ze svého nového domova tamějšími nemilosrdnými vlastníky půdy. S tímto jevem se setkáváme i ve starověké irské pověsti, která v anglickém překladu Seamuse Heaneyho má název *Sweeney Astray* (Sweeney na scestí). poté, co napadne kněze, jenž buduje chrám na pohanské půdě, a hodí jeho Bibli do jezera V této pověsti je pohanský král Sweeney, žijící v předkřesťanské době, uvržen do vyhnanství poté, co napadne kněze, jenž buduje chrám na pohanské půdě, a hodí jeho Bibli do jezera. Kněz ho za to prokleje a Sweeney se přemění v divokého ptáka, který musí hledat potravu, kde se dá. Tento příběh je výstižnou alegorií pro to, co mělo v irské historii následovat, a původně měl zřejmě sloužit jako varování. Vyhnanství doprovází irskou současnost dodnes a jeho důsledky lze pozorovat u některých lidí podstupujících psychoterapii. Tito lidé trpí nízkým sebevědomím a mají tendenci sami sebe znevažovat, což pramení ze života v rodinách, ve kterých vztahy postupně zdegenerovaly na model nadřazenosti a podřízenosti. Z tohoto důvodu jsem začal uvažovat o emigraci z Irska nejen jako o snaze osvobodit se od finanční tísně a politického útlaku, nýbrž i jako o určité podobě vyhnanství a útěku před přísnými rodinnými a kulturními zvyky.

Cneasaidheacht je slovo gaelského původu. Z idiomatického hlediska znamená „hojení ran“ a „lidskou blízkost“. V tomto významu je *cneasaidheacht* zásadní pro udržování lidských vztahů a sdílení společenské jednotky, ať už rodiny, komunity či národa. Řada lidí však bohužel vyhledává pomoc psychoterapeuta proto, že intimita jako hojení ran pro ně není ničím více než pouhou nevědomou fantazií a neukojenou dětskou touhou po ochraně a péči.

V jejich případě, stejně tak jako v Irsku obecně, byly zásady *cneasaidheacht* uplatňovány způsobem, který daleko více podporoval rodinu a komunitu než jedince žijící a vyvíjející se v této společnosti.

Můj osobní příběh

Vyrůstal jsem ve městě se třemi tisíci obyvatel. V mé rodině nebylo o nic více tragédií než v jakékoliv jiné, chyběla nám však odolnost a statečnost, se kterou bychom čelili ranám osudu. Náš život ovlivňovaly deprese, což se daleko zřetelněji projevovalo u mé matky než u mého otce. Věřili jsme však tomu, že Spasitel Ježíš Kristus, jenom kdybychom dokázali se s ním sblížit, nám dá všechno, co potřebujeme. Toto vzhlížení k vnějším silám jako ke zdroji spásy se podle mého názoru stalo naší největší tragédií. Připravilo nás totiž o lásku a porozumění, kterými jsme se mohli navzájem obdarovávat. Byli jsme vychováni ve víře v Boha, který žije spíše „tam někde“ než v našich srdcích, skrze která by mohl jednat a uzdravovat ostatní. Místo toho jsme představovali jeden pro druhého hrozbu, protože nikdo z nás se nemohl vyrovnat dokonalosti a kráse Boha, Ježíše nebo Panny Marie.

Rodina mé matky byla mezi prvními, které někdy kolem dvanáctého století osídlily zdejší oblast. Vyrůstal jsem ve světě ústní tradice, zvyklostí a příbuzenských sítí. U večere se v naší rodině běžně řešilo například to, jak můj otec potkal jistého starého místního obyvatele, a poté přišla na pořad i jeho rodina napříč třemi generacemi. Samotné setkání s tímto člověkem však nebylo tak důležité jako prostředí, ve kterém byl jeho život zakotven. Nakonec se zájem soustředil na to, kdo si vzal koho a kdo z bratranců či sestřenic z jeho rodiny chodil s mou matkou kdysi do třídy. Skrytý smysl takového uvažování spočíval v tom, že přínáležitost ke komunitě byla mnohem důležitější než životní zkušenosti jedince samotného. Podobné zdánlivě nevinné příhody vypovídají o potřebě někam patřit, která častokrát převažuje nad individualitou člověka. Tomuto tématu se ale ještě budu věnovat později. O mnoho let později, když už jsem pracoval jako rodinný psychoterapeut, zkušenosti tohoto druhu mi umožnily intuitivně pochopit, jakou roli hrají ve formování žebříčku hodnot a charakteru člověka rodinné historiky a mýty.

Moje oddaně věřící rodina nenechávala příliš prostoru projevům individualismu. Myšlenky bylo třeba sledovat pro jejich případnou hříšnost, ze které jsme se pak měli vyzpovídat knězi jako zástupci Boha na zemi. Měl pravomoc řídit výběr pokání a odpuštění prohřešků v „myšlenkách, slovech či činech“. Ve skutečnosti nám byly předávány vůdčí

principy irského kněžského semináře St. Patrick's College ve městě Maynooth. Bylo nám vštěpováno, že být individuem, „odlišovat se“ od ostatních, je ten největší hřích. I přes staletou tendenci Irska k pasivitě a sebeznevažování, přes jeho snahy omezit individuální rozdíly mezi lidmi, vypovídají naopak místní a regionální zvyky o různorodosti společnosti, což se mimo jiné projevuje i v různých obměnách tradiční irské hudby.

Irské rodiny a komunity se podobně jako všechny ostatní snaží dohlížet na osud a víru svých dětí. Fungují jako orgán vymezující stav věcí, jako jakýsi kolektivní krysař pískající melodii, kterou si všichni složili ke svému společnému tanci.

V amerických městech je role komunity poněkud odlišná. Funguje zde totiž jako odrazový můstek pro vyjádření individuality jedince, který si pak sám buduje a zachovává svůj vlastní žebříček hodnot. V Irsku může mít podobný projev individualismu za následek společenskou ostrakizaci, beznaděj a násilí.

Často se říká, že jsou Irové pronásledováni historií a trpí příliš vyvinutým historickým povědomím. Navzdory převládajícímu dojmu však současní Irové, podobně jako Američané, téměř vůbec nemají smysl pro historii. Vyzdvihují spíše svůj pocit ukřivdnosti, kterému říkají historie a který odráží jejich zkušenosti se systémem nadřazenosti a podřízenosti, který v irské společnosti panoval po staletí až do získání nezávislosti v roce 1921.

Můj otec, stejně jako řada mužů jeho generace, emigroval po druhé světové válce do Anglie, kde začal pracovat ve svém oboru jako fasádník. Po dosažení potřebného věku ho následovali mí starší sourozenci. Jako nejmladší člen rodiny jsem dorazil se svou matkou do Anglie poslední a rovnou jsem nastoupil na základní školu. Nepamatuji si zmatek kolem stěhování, ale podle všeho to nebylo nijak pečlivě zorganizováno. Byl to jen sled náhodných událostí, navzájem neúprosně propojených bez našeho vědomí nebo podílu.

Byl to jakýsi tanec v rytmu finanční nouze, i když teď mám spíše pocit, že o hudbu vůbec nešlo. Tak jako tak bychom tančili tam a zpět, spolu, zvlášť, pořád dokola, k sobě a od sebe. Choreografem našeho tance byla spíše naše vlastní úzkost, náš vnitřní stav, než vnější události. Měli jsme potřeby a tužby, byli jsme výbušní, rozčilovali jsme se a cítili se zraněni. Nikdo z nás však nevěděl, jak má zacházet s těmito emocemi, ať už druhých či svými vlastními. V konečném důsledku jsme byli neustále plni úzkosti: z hříchů, ze špatných myšlenek, ze života. V naší rodině bylo daleko méně zlomyslnosti než v mnoha jiných, avšak kvůli nemotornosti, s jakou jsme si lásku navzájem projevovali, zůstávaly naše bolesti většinou přehlíženy a neléčeny. Nechyběla nám tedy láska, nýbrž spojení, *cneasaidheacht*. Byli jsme natolik pohlceni ovládnutím své úzkosti, že jsme nedokázali mezi sebou navázat

kontakt. Podobná úzkost totiž brání plnohodnotnému osobnímu růstu a vzájemné blízkosti a ztěžuje každodenní život. Vzbuzuje obavy z neznámého a hledá útěchu v důvěrně známém. Potenciální dobrodružství tak proměňuje v opatrný, krátký výlet s rychlým návratem ke každodenní rutině.

Od čtyř do jedenácti let jsem žil se svou rodinou v Anglii. Byli jsme součástí anglické společnosti, ale nepatřili jsme do ní. V roce 1964 jsme se v duchu tehdejšího trendu vrátili zpět do Irsku. Když mi bylo šestnáct, vrátil jsem se do Anglie sám. Napoprvé jsem neuspěl, ale o dva roky později už jsem se usadil v Anglii „natrvalo“. Dnes žiji a pracuji v New Yorku.

Už dva roky poté, co jsem se přestěhoval do New Yorku, mě navštívil starý kamarád ze školy v Irsku. Neviděli jsme se dvacet let. Dokázali jsme ale mluvit o svých zkušenostech v pubertě a přišli jsme na to, že jsme tenkrát měli mnohem více společného, než jsme si mysleli. V dospělosti už jsme byli schopni jasně vyjádřit myšlenky a pocity, které pro nás byly tenkrát chaotické, stejně tak jako sílu, kterou jsme měli v sobě a která nás, jak se zdálo, odháněla od rodiny a místního společenství. V roce 1969, kdy byla ve vzduchu revoluce, nám bylo oběma šestnáct. V Severním Irsku tehdy začaly probíhat demonstrace za zrovnoprávnění tamější katolické menšiny. Naši vrstevníci za oceánem protestovali proti Vietnamské válce a v našem hlavním městě Dublinu „hippies“ kouřili trávu a posedávali kolem pomníku Wolfa Tonea, který se v osmnáctém století stal zakladatelem irského nacionalismu. V naší malé obci o třech tisících obyvatel však bylo možné zažívat tyto události jen na dálku. Při pohledu zpět na naši generaci se zdá, že v našem bezprostředním okolí nám nikdo nerozuměl. Chybělo nám tedy pochopení, které by nám umožnilo se rozvinout a využít svůj potenciál, ať už v čemkoliv. Jinými slovy se zdůrazňovala nutnost konformity, která nás svazovala. Cítili jsme v sobě ale ještě větší protichůdnou sílu. Právě ona nakonec zvítězila, možná proto, že jsme ve svém životě prožili období revolty, nebo proto, že ve velkém, vzdálenějším světě, hrála v té době revolta tak důležitou roli.

Naše setkání v New Yorku bylo silným zážitkem pro nás oba. Probudilo mnoho pocitů, které tak dlouho dřímaly. Ještě intenzivnější bylo naše setkání o několik měsíců později – na Vánoce. Poprvé od naší emigrace jsme jeli do Irsku ve stejnou dobu a říkali si, že by to mohl být dobrý důvod uspořádat třídní sraz. Chvilí nám trvalo ho zorganizovat, ale nakonec jsme se den před mým návratem do New Yorku sešli asi v patnácti lidech. Během večera jsem měl nepříjemný pocit, že jsem zapomněl, jak to v Irsku chodí. Nakonec jsem si uvědomil, že o určitých věcech se zkrátka mluvit nedá. Bylo zřejmé, že pokaždé, když rozhovor sklouznul na osobní rovinu, musel někdo zasáhnout a změnit téma. Byl jsem

zklamaný, dokonce mě to trochu rozčililo. Tak jako se svým starým kamarádem v New Yorku jsem chtěl navázat vztah i s ostatními kamarády ze školy. To ale bohužel nebylo možné.

O den později jsem se vrátil do New Yorku a překvapilo mě, že se na Kennedyho letišti cítím „jako doma“. I přesto, že jsem zde měl ženu, která se v Americe narodila, ale nebyla irského původu, přesto, že jsem zde měl práci a natrvalo se usadil v New Yorku, něco ve mně stále chtělo rozlišovat mezi „domovem“ (Irskem) a místem, kde žiji. Vzpomínám si, že když jsme žili v Anglii, mluvili jsme o Irsku jako o svém domově, stejně jako všichni Irové, které jsme znali. Když jsem byl v pubertě, šokovalo mě, když jedna z mých sester prohlásila, že se pro ni Anglie stala domovem. Bylo zajímavé, že i po tolika letech strávených mimo Irsko, jsem byl v této věci stále rozpolcený. Začala mě tedy zajímat má „irskost“. Život v New Yorku mi na rozdíl od života v Londýně umožnil jiný pohled na mé kulturní kořeny. Vzkvétající irská hudba, dva irské týdeníky a důležité místo, které Irové zaujímají ve zdejší politice, pozvedly mou hrdost na irskou kulturu, kterou ve mně potlačilo patnáct let života v Anglii. Má vlastní irskost teď zaujímala v mém vědomí důležitější místo a chtěl jsem ji lépe poznat. Z tohoto důvodu a také proto, že pro mě zároveň představovala určitý nevyřešený konflikt, provázela mě ona příhoda s kamarády ze školy ještě nějakou dobu po návratu.

Ve stejném roce noviny *The Irish Voice* opublikovaly báseň irského emigranta. Jeden z řádků básně mě trkl do očí. Popisoval náladu, která panovala jednoho sobotního večera mezi irskými emigranty v baru v newyorské čtvrti Queens jako „velkou zábavu dobrovolných vyhnanců“. Intuitivně jsem velmi dobře chápal tuto formulaci či názor, že se tito emigranti do Ameriky dostali spíše vlivem určitých vnějších okolností než na základě svobodného rozhodnutí. I přesto, že jsem nechtěl uznat vliv těchto okolností na zásadní rozhodnutí, které jsem sám učinil, začínal jsem mít pocit, že já také patřím do této skupiny lidí, kteří se pomocí neznámého mechanismu dobrovolně vyhostili z vlastní země a přitom si zachovali úzký vztah ke své kultuře.

Vyhnanství z vlastní kultury, z vlastního důvěrně známého způsobu existence je vyhnanstvím ze základů vlastního bytí. Vyhnanství může nabývat různých podob. Chtěl bych zde popsat určitý druh vynuceného exilu na méně patrné meziosobní rovině. Pro lepší znázornění tohoto procesu bych se chtěl zmínit o zkušenostech, které jsem získal při práci s jednou ze svých pacientek irského původu, a uvést i několik dalších příběhů.

Příklady

Onen proces dobrovolného vyhnání jako sebeznevážení a jeho roli v emigraci z Irsku názorně dokládá jak případ osmadvacetileté ženy, se kterou jsem pracoval, tak i případy dalších lidí. Pro zachování anonymity svých pacientů jsem zkombinoval tři příběhy do jednoho.

Sheila

Sheila vyrostla v rodině se šesti dětmi jako prostřední dítě a starší ze dvou dívek. Byla vychována jako katolička, nyní však chodí do kostela jen když je „doma“. Její rodina vlastní bar a obchod s potravinami v irském provinčním městečku a ona, stejně jako její ostatní sourozenci, začala pracovat v obchodě jakmile dosáhla potřebného věku. Je velmi atraktivní a obléká se elegantně a vkusně. Na našem prvním setkání jsem měl dojem, že se za její krásnou maskou skrývá nějaké tajemství. Její upjaté chování mě trochu děsilo. Cítil jsem z ní jistou míru nepřátelství, která neodpovídala té bezstarostné, otevřené a přátelské ženě, o které mluvil kněz, který se přátelil se zajištěnou, středostavovskou, irsko-americkou rodinou jejího přítele Jerryho.

Jerryho rodina považovala Sheilu za velmi milou dívku a jejich vztah podporovala. Jerryho matka předtím nějakou dobou chodila na psychoterapii, kde se léčila z depresí a po smrti babičky z matčiny strany, která s nimi žila, několikrát navštívila rodinného psychoterapeuta i se svým manželem a dětmi. Podle Sheily v Jerryho rodině nechyběla láska, ani péče a otevřené projevy citů, jeho rodiče však své děti přehnaně ochraňovali. Jerry byl druhým nejstarším synem v rodině. Se Sheilou spolu chodili asi rok. V poslední době se jejich vztah ještě více prohloubil. Přemýšleli o tom, že se vezmou, a také trávili více času spolu i s Jerryho rodinou. Na těchto návštěvách však Sheila začala stále častěji dostávat nervní tik do nohy, později doprovázený silným zadrháváním. Chtěla proto přestat rodinu navštěvovat a když s tím nesouhlasil, navrhla rozchod. Jerryho i jeho rodinu to velmi ranilo. Snažili se si se Sheilou promluvit a pomoci jí vyřešit problém jinak.

Když za mnou Sheila přišla poprvé, svou návštěvu odůvodnila tím, že ji „přesvědčili“. Chápal jsem její vzdor vůči té rodině i vůči mně jako součásti přesvědčovací skupiny. Z této pozice jsem se ale chtěl co nejrychleji vymanit. Když popisovala své příznaky, byla velmi strohá. Tvrdila, že nemá tušení, z čeho by mohly pramenit a popírala výskyt jakýchkoliv

podobných problémů v minulosti. Chovala se slušně, ale nespolupracovala. Když jsem se snažil zjistit, zda vyhledala mou pomoc kvůli sobě nebo kvůli Jerrymu a jeho rodině, odpovídala vyhýbavě. Když jsem se pak zeptal, zda za mnou chce přijít znovu, rovněž jsem nedostal konkrétní odpověď. Vysvětlil jsem jí, že pokud chce přijít na sezení následující týden, musí se objednat už teď, protože už jsem měl skoro plno. Sarkasticky a uštěpačně odpověděla: „No, to jste asi velmi důležitý, že máte tak nabitý kalendář.“ Byl jsem v rozpacích z toho, co si o mně myslela, ale zasmál jsem se a řekl: „No jo, nachytala jste mě. Na příští týden se ke mně vlastně vůbec nikdo neobjednal a když nepřijdete, nebudu moci zaplatit nájem.“ Domnívám se, že při této výměně názorů Sheila vyjádřila strach, že jsem příliš jiný na to, abych jí mohl porozumět. Ve skutečnosti opak byl pravdou. Ztotožňoval jsem se s ní, ale dobře si uvědomoval, že jen s tou částí její osobnosti, kterou přede mnou tajila. Vlastně jsem s ní v jejím dilematu nesmírně soucítit a domníval se, že jí můžu pomoci vyznat se v tom, co se v jejím životě děje. I přes její zdánlivou vytříbenost v oblékání a chování, jsem měl dojem, že se cítí být ohrožena Jerryho poměrně kultivovanou rodinou.

Na našem prvním setkání jsem se snažil být co nejuvolněnější a neklidnější, abych tak navodil příjemnou atmosféru. Snažil jsem se k ní udělat krok blíž a říci jí něco jako „Ano, mluvím vaší řečí a nenechám se dobrovolně ztrapňovat. Nesnažím se vás o ničem přesvědčit. Nemusíte sem chodit. Když nechcete, nic se neděje.“ Zasmála se mé žertovné poznámce a „skepticky“ se na mě podívala. Dala mi tím najevo, že ví, že to nemyslím vážně, a řekla, že ještě neví, co bude dělat příští týden. Odpověděl jsem, že mám čas příští týden ve stejnou dobu a že pokud má zájem, ať mi schůzku do dvou dnů telefonicky potvrdí. Nakonec zavolala těsně před dalším plánovaným sezením, na které navíc přišla o patnáct minut pozdě.

Když vešla do ordinace, ukázala na obrázek, na kterém byl zobrazen pták, a zeptala se, co to je. Vysvětlil jsem jí, co to symbolizuje a že to byla práce jedné třináctileté dívky, která odmítala s kýmkoliv komunikovat. Sheilu fascinovala myšlenka, že se někdo může rozhodnout mlčet, a zajímalo ji, proč se to stává. Zeptal jsem se jí, jestli jí něco nenapadá, což okamžitě zavrhla a dodala: „Když tak vy jste ten, kdo má mít nápady.“ Ignoroval jsem to a řekl něco v tom smyslu, že „neděláme vždy to, co máme“, a zeptal se jí, jestli je něco, o čem chce mluvit. V této výměně názorů se podle mého mě jednalo o to, že se chtěla dozvědět více o tom, co se děje v mé ordinaci, na což jsem přistoupil. I nadále mě zkoušela a já jsem se tomu nebránil, pokud se to nějakým způsobem týkalo jí. Nechtěl jsem, abychom se snažili splnit nějaká očekávání nebo dosáhnout dokonalosti. Na následujících sezeních pokaždé komentovala toho ptáka. Pomáhalo jí to rozptýlit úzkost na začátku každého sezení. Když vešla do ordinace, většinou řekla: „Koukám, že ten pták ještě neodletěl.“ Z toho jsem vyvodil,

že i ona ještě neodletěla, jinými slovy neskončila s terapií, a také, že se ještě nenaučila létat čili svobodně mluvit.

Na tomto a dalších sezeních jsme se už nebavili o jejích příznacích, poněvadž náš vztah přerostl ve vztah konspirační. Sheila stále častěji vyjadřovala svůj názor na Ameriku a zřejmě předpokládala, že s ní v tomto ohledu ve všem souhlasím.

Již šest let legálně žila a pracovala v New Yorku, avšak nikdy neměla pocit, že by do té společnosti patřila. Nejdříve pracovala jako chůva. Pak jí její bývalý zaměstnavatel sehnal práci nákupčí ve velkém obchodním domě. Začala nosit drahé oblečení a módní doplňky, zastávala však zásady jakéhosi nativistického antimaterialismu, které uplatňovala ve vztahu k většině svých zákazníků. Kritizovala demonstrativní spotřebu, kdy si například někdo koupil večerní šaty za tři tisíce dolarů a měl je pak na sobě jenom jednou, zatímco jiní lidé ve světě hladoví. Bylo vidět, že skutečně soucítí se sociálně znevýhodněnými lidmi, mělo to však jedno ale. Nebyla to ani tolik její kritika samotného rozhazování peněz, nýbrž to, že zavrhovala lidi, aniž by je víc poznala.

Pokračovali jsme v nepřímé komunikaci pomocí narážek a metafor, která byla stále hravější. Bylo v tom něco škádlivého a přitažlivého, nikdy však nic sexuálního. Neustále jsme se přátelsky pošťuchovali, Sheila se ale i nadále vyhýbala rozhovoru o nevyhnutelném. Odmítala reagovat na mé otázky ohledně jejích vnitřních pochodů. Vypadalo to, že mým úkolem bylo jí opatrně připomínat, že to, o čem nechtěla mluvit, existuje. Naše komunikace nabyla hravé podoby až po několika měsících práce, kdy Sheila v reakci na jednu z mých otázek zvolala: „Přerušil jste mě!“ „Ano, máte pravdu,“ odpověděl jsem. „Proč si myslíte, že jsem to udělal?“ Ignorovala mě. V tomto hravém škádlení jsme pokračovali i na dalších několika sezeních, kdy ona předstírala vztek a já zase odevzdanost svému úkolu.

V listopadu, po čtyřech měsících terapie, mi Sheila oznámila, že jede na Vánoce „domů“. Zakoulela očima a ušklíbla se, ale nerozváděla to dál. Pochopil jsem, že je asi pod tlakem ze strany své rodiny. O dva týdny později mi řekla, že si není jistá, jestli tam pojede. Když jsem se jí zeptal, proč změnila názor, procedila mezi zuby: „Proč myslíte?“ Bylo to poprvé, co přede mnou projevila opravdové emoce. Bylo to také poprvé, co přiznala, že si myslí, že o ní možná vím něco, co mi dosud neřekla. Váhavě začala mluvit o své matce. Náš rozhovor pokračoval následujícím způsobem:

- S. Nemůžu ji vystát. Je mi z ní špatně. Musím tam ale jet a přetvařovat se. Nesnáším to.
JMc. Nesnášíte přetvářku nebo to, že tam musíte jet?
S. Hrozně nerada jezdím domů a taky mi hrozně vadí to, že musím dělat, že jsem šťastná.

JMc. A co nesnášíte na své matce?

S. Všechno.

Sheilina matka, o které jsme mluvili i na několika následujících sezeních, byla depresivní, citově strádající žena, která se kvůli časté nepřítomnosti svého manžela upínala na své děti a hledala v nich uspokojení svých potřeb. Její manžel nebyl doma buď proto, že pracoval anebo proto, že se někde opíjel. Když zemřel, bylo Sheile dvanáct let, avšak než se tak stalo, dal všem jasně najevo, že jeho dcera pro něj znamená daleko více než kdokoliv jiný, včetně jeho ženy. Sheilu měl nejraději a ta s ním trávila většinu času v jejich obchodě s potravinami anebo v baru. Ještě než začala chodit do školy, naučil ji číst a psát, sčítat a odečítat. Na první pohled to vypadalo jako blízký a láskyplný vztah. Během terapie se však ukázalo, že jejich vztah měl i svou temnou stránku. Sheila nedokázala říci svému otci „ne“, když na ni volal, aby přišla dolů do obchodu. Jeho pohnutky vnímala spíše jako sobecké než altruistické. Když se její rodiče hádali, měla pocit, jako by byla zbraní, kterou její otec používal, aby porazil svou ženu. Sheilina matka měla také problémy s přejídáním. Od té doby, co Sheilin otec zemřel, se často rozčilovala a nadávala na každého, kdo se ocitl v její blízkosti. Vůči Sheile se zdála být obzvláště krutá a nepředvídatelná. Když byl ještě Sheilin otec naživu, nechtěl, aby jeho žena pracovala v jejich obchodě. Po jeho smrti se podniku ujali synové, kteří se obávali, že by jejich matka odradila všechny zákazníky. Sheila na sebe rovněž prozradila, že se bála jet domů, protože by se tam mohla „zcvoknout“, jinými slovy by se u ní objevily neurotické příznaky. Zajímalo ji, jestli může být stejně „bláznivá“ jako její matka. Přiznala se, že mi na začátku terapie lhala, když říkala, že nikdy předtím neměla podobné příznaky. Styděla se za to a bála se mi říci pravdu, protože bych ji mohl „zavřít do blázince“. Říkala, že když v sedmnácti dokončila školu a začala pracovat v rodinném podniku na plný úvazek, začala koktat. Její matku to nesmírně rozčilovalo a nutila ji za trest dělat špinavou práci. Před zákazníky ji často ponižovala a Sheila nakonec začala trpět depresemi, takže ztratila chuť k jídlu a začala mít problémy se spánkem.

Několik týdnů před cestou do Irska Sheila již mluvila o svém rodinném životě daleko svobodněji. Vzhledem k tomu, že v její rodině nikdy nikdo nevyslovil slovo láska, měla strach z otevřených projevů citů v rodině svého přítele. Nejvíce ji znepokojovaly obavy, že by někdo zjistil, že je „blázen“ (duševně nemocná). V Jerryho rodině se tedy přetvařovala, stejně tak jako to dělala doma, kde chtěla mít pokoj od své matky. „Jsem dobrá herečka,“ řekla, „nikdy ale nedostanu Oscara.“ Shodli jsme se na tom, že její příznaky pramení z přetvářky, se kterou je spojený strach, že to někdo odhalí.

Po návratu z Irska Sheila nechtěla o své cestě mluvit, dokud jsem ji k tomu nepobídnul. Koupila své matce přehnaně drahý dárek, aby, jak říká, „od ní měla pokoj“. Jedna příhoda by mohla posloužit k ilustraci dynamiky ve vztahu matky a dcery. Když si Sheila jednou povídala se svou dvanáctiletou neteří, kterou Amerika fascinovala a která se nadšeně vyptávala na dobrodružství své tety, matka je přerušila a zvolala „Tak už přestaň mluvit o té Americe. Není snad teď tady s námi? To je přece to nejdůležitější.“ Její výbuch Sheila přisouvala tomu, že se chvíli předtím jen tak mimochodem zmínila, že chce jet do vedlejšího města navštívit přátele a že tam možná zůstane přes noc. Její matka na to nijak nereagovala, ale podle Sheily se jí mstila. „Vždycky to dělá! Když nedostane to, co chce, dá to patřičně najevo.“

Vypadalo to, že v Sheilině rodině matka skutečně vždy dostala to, co chtěla, aspoň pokud šlo o její ostatní děti. Sheila svými sourozenci do jisté míry opovrhovala a toto opovržení se v ní bilo s upřímným soucitem. Připadalo jí totiž, že jsou všichni „ztraceni“. Nikdy nenaplnili svůj potenciál, z čehož vinila jejich svolnost poslouchat matku na slovo. Sheila tvrdila, že měla štěstí, že utekla. Měla obzvláště ráda jednoho ze svých starších bratrů, který byl alkoholik. Byl to jediný člověk, se kterým dokázala mluvit o problémech v rodině. Když si jednou v době kolem otcovy smrti povídali, poradil jí, aby utekla z domova co nejdříve. Od té doby už spolu skoro nikdy nemluvili a teď byl navíc většinou příliš opilý na to, aby vůbec dokázal vést rozhovor.

Sheila si do našeho vztahu promítala vztah se svým otcem, jehož přání byla na prvním místě a který jí nedával příliš na výběr. Její pohrdavý tón symbolizoval tento jeho postoj. Tím, že jí pohrdal, si totiž zvyšoval sebevědomí. Její uzavřený, paranoidní a nedůvěřivý postoj k terapii byl pro ni jakýmsi ochranným štítem, který kolem sebe vytvořila. Její otec, který měl jinak pověst lakomce, byl známý pro svůj důvtip a ostrý smysl pro humor. Říkalo se, že to po něm zdědila. To naše vzájemné hravé pošťuchování protkané sarkasmem, nepřímými náznaky a paradoxem bylo napodobením Sheilina vztahu s otcem. Připomínalo vztah dvou dětí, které si rády hrají s metaforou a analogií. Jedním z těchto dětí však bohužel byl rodič, který se pomocí své dcery schovával před svou ženou.

U Sheily bylo zcela jasně patrné základní dilema „bytočné já versus ostatní.“ Mělo za následek nepřátelský postoj, se kterým vstupovala do vztahů. Díky tomu jsem si uvědomil, jak důležité bylo na začátku naší práce se vyhnout jakýmkoli výkladům. Domnívám se, že by odrážely spíše žebříček hodnot jejího otce než její vlastní. Svět, ve kterém žila, od ní očekával, že bude vycházet vstříc potřebám svých rodičů a že potlačí své vlastní.

Jednou jsem čekal na Sheilu v ordinaci. Zcela neobvykle se zpozdila jen o pár minut. Zavolal mi vrátňý. „Někdo chce k vám do ordinace. Říká, že dveře jsou rozbité. Chce s vámi mluvit.“ Pak vzala telefon Sheila: „Ten váš zatracený zvonek nefunguje. Už tady čekám pět minut. Pustíte mě dovnitř?“ „Samozřejmě,“ odpověděl jsem. Než jsem urazil třicet kroků od své židle přes ordinaci a čekárnu a napochodoval ke dveřím, stačila vyběhnout přes vestibul do druhého patra. (Slovo *napochodovat* jsem záměrně zvolil proto, že jsem pochopil, že se blíží bitva.) Když jsem otevřel dveře, prořítla se kolem mne na záchod a práskla za sebou dveřmi. Za chvíli vešla do ordinace celá zamračená.

S. Nechápu, proč jste to udělal.

JMc. (Podíval jsem se na ni překvapeně.)

S. Nejdříve přede mnou zamknete dveře a pak ještě máte tu drzost na to nic neřít. Ani jste se neomluvil. To je neuvěřitelné.

JMc. Zamknul jsem před vámi ty dveře záměrně?

S. Já nevím, ale jestliže ty zatracené dveře nedokážete nechat spravit, aby se vaši klienti mohli dostat dovnitř, nebudete mít práci, že jo? Ode mě už ji každopádně nedostanete. Už se nevrátím.

(Ticho.)

S. Nechápu, proč se takhle chováte.

JMc. Nelíbí se mi, kam mě tlačíte. Chcete, abych se omluvil za něco, za co nemůžu, za náhodnou událost, kterou jsem nemohl předvídat. Kladete na mě přehnaně vysoké nároky.

S. Američané to dělají pořád. Jsou tak namyšlení. Vrazí do vás a ani se neomluví.

JMc. Nemyslím si, že jsou namyšlení. Jenom berou život jinak.

S. Jak to myslíte berou život jinak?

JMc. Chci říci, že to je jiná kultura s jinými hodnotami. Vy to berete tak, že bych se vám měl omluvit, protože vás rozčílilo něco, co se vám dostalo do cesty. Já s vámi nesouhlasím. Myslíte si, že jsem namyšlený, protože vám neposkytnu to, co chcete. Myslím, že na mě kladete nároky podobné těm, jaké byly kladeny na vás: být dokonalá, nečeřit vodu a předstírat, že máte ráda svou matku, jen aby byl klid.

S. Stejně si myslím, že byste se měl omluvit.

JMc. Myslím, že chcete, abych vás zbavil nepříjemných pocitů.

S. Samozřejmě, že chci! Co si myslíte, že byl hlavní důvod, proč jsem sem chodila?

JMc. Možná bychom měli každé sezení začínat tím, že se vám omluvím za všechny nepříjemné pocity, které se ve vás za týden nahromadily.

S. (směje se) To je dobrý nápad.

JMc. To vám ale nepomůže s nepříjemnými pocity bojovat.

S. Já ale s nimi nechci bojovat. Chci se jich zbavit. Chci, aby se mi všichni pořád omlouvali, zvláště vy.

JMc. Je mi líto, ale nemůžu to pro vás udělat.

S. Jak to myslíte berou život jinak?

JMc. No, obecně se dá říct, že Američané předpokládají, že se o sebe dokážete postarat. V naší [irské] kultuře lidé mají tendenci si myslet, že když je někdo rozčilený, znamená to, že udělali něco špatně a měli by se omluvit. V Americe, nebo alespoň v New Yorku, se to bere tak, že život je plný problémů a že se musíte snažit se všech sil využít to, co máte.

Díky této výměně názorů jsme se dostali k debatě o vztazích a o tom, jak fungují. Sheila mi prozradila, že ve své rodině měla vždy pocit, že je „jiná“, jako kdyby byla úplně z jiného těsta než její sourozenci. Když se ve svých názorech lišila od ostatních členů rodiny, říkali jí, že je „blázen“. Nehodlala však tolerovat „využívání“ ze strany svých rodičů. Její sourozenci podle ní ani nevěděli, že se s nimi manipuluje. Když nakonec pochopila jádro problému, nemohla ve své rodině zůstat.

Nikdy se nenaučila jednat s lidmi jako s rovnocennými partnery. Pořád musela být v obranné pozici proti očekávanému útoku. Většinou dávala přednost „přetvářce“, protože tak měla méně problémů. Očekávalo se od ní, že pokud budou její názory nebo pocity v rodině vybočovat, si je nechá pro sebe. Odmítala však přijmout možnost přináležitosti, která se jí tu nabízela. Z vlastní zkušenosti věděla, že se zde dohodnout nedá, a rozhodla se proto „odpřínáležet“. Mnohem raději trávila čas s Jerryem a jeho rodinou, která byla „normální“. Sheila však nevěděla, jak být sama normální. Dokázala se chovat, jako kdyby normální byla - zapomenout na všechny svoje úzkosti a na strach, že všichni jsou stejní jako členové její rodiny, zatímco ona je jiná a proto „bláznivá“. Na to ovšem doplatila tím, že se začala bát, že to někdo zjistí, což v ní vyvolávalo ony příznaky. Stala se tak tím, čeho se bála nejvíc: „bláznem“.

Tento případ velmi dobře ilustruje zkosnatělý žebříček hodnot a oddanost rodině, které jsou charakteristickými rysy irských emigrantů, se kterými jsem měl možnost pracovat. Emigrace je pro ně pokusem vymanit se ze svazujících pravidel, která panují v jejich rodinách a nechávají jen málo prostoru k projevům odlišnosti či jedinečnosti člověka. Může to být také vnímáno jako snaha nalézt *cneasaidheacht* neboli smysl pro spojení a možnost přijetí, pochopení a nakonec i uzdravení.

Peter

Peter je další člověk, se kterým jsem pracoval a který je rovněž názorným příkladem tohoto modelu. Jako čtvrtý a nejmladší syn v rodině se sedmi dětmi vyrostl na chudé farmě, která si vylepšovala příjem rybolovem. Svého otce popisoval jako pracovitého člověka, který však trpěl alkoholismem a choval se agresivně ke svým dětem. Každý den žily ve strachu, že je bude bít. Nikdo si nemohl být jistý, že nepřijde na řadu právě on. Peterova matka byla hubená, klidná žena, která se v manželství uměla schovávat a vyhýbat se fyzickému násilí. Téměř nikdy se se svým manželem nebavila a on s ní také ne. Se svými dětmi mluvila jen tehdy, když bylo potřeba, aby něco udělaly, a ty si tuto rodinnou tradici izolovanosti udržely. Ani poté, co Peter, jeho dva bratři a sestra emigrovali do Spojených států, neudržovali mezi sebou žádný kontakt.

Do Irska jel Peter poprvé tři roky po své emigraci. Z toho dva roky docházel na terapii, kde se léčil ze sebevražedné závislosti na alkoholu a kokainu. Opakovaně podstoupil detoxifikační léčbu než se konečně zbavil své závislosti. Měla to být jeho první návštěva ve střízlivém stavu. O svém rozhodnutí přijít na terapii příliš nemluvil, ale když jsem mu k tomu nabídl prostor, řekl: „Chci se k tomu postavit čelem. Nemůžu před tím utíkat celý svůj život.“ Ve třiceti čtyřech letech měl pocit, že se už v životě před realitou schovával příliš dlouho. Byl odhodlaný se během terapie na sebe nekompromisně a bez slitování podívat co nejupřímněji. Nechtěl z ničeho vinit své rodiče, což jasně zdůraznil, když se ke mně poprvé telefonicky objednával.

Po návratu z Irska téměř celé sezení probřečel. Vrátil se o tři dny dříve, protože pro něj bylo příliš těžké tam zůstat déle. Doufal totiž, že ve střízlivém stavu uvidí svou rodinu v lepším světle. Jeho naděje se však nenaplnily. Bylo pro něj bolestivé mluvit s matkou. Otec na jeho přítomnost téměř nereagoval. Když Peter chtěl být se svým otcem, bratry a strýci, musel jít do hospody, kde obvykle trávili svůj volný čas. Když jim nabízel pomoc s prací, odmítali to s odůvodněním, že je přece na dovolené a že by neměl pracovat. Zároveň si protirečili, když říkali, že stejně není nic na práci. V hospodě si ho dobírali a dokonce se mu trochu posmívali za to, že nepil alkohol, ale jenom sodovku. Většinou mu říkali něco v duchu „No jo, teď je to asi pod tvoji úroveň si s námi připít, když už v té Americe máš kolem sebe samé fajnovky.“ I přesto, že to bylo řečeno humorně, bylo to míněno jako kritika, což Peter také tak vnímal.

Nebyl schopný mluvit se svou rodinou o důvodech, které ho přiměly přestat pít, ani o letech nadměrného užívání alkoholu a drog. Měl pocit, že nedokáže odstranit bariéry, které si

oni sami vytvořili, a byl přesvědčen, že za to může on. Během několika následujících sezení, na kterých jsme probírali jeho návštěvu Irska, si uvědomil, že díky své střízlivosti nejenže začal prožívat jinak svou vlastní realitu, ale vzdálil se i realitě své rodiny. Chápal to tak, že aby mohl být s rodinou, musel si svou novou realitu, kterou jeho rodina nebyla schopná přijmout, nechat pro sebe.

O meziosobních vztazích

Procesy, které jsem dosud popisoval, mají meziosobní rozměr. Integrita osobnosti se udržuje za cenu potlačení části nebo i celé osobnosti někoho jiného. Je to v podstatě přesilová hra, ve které jeden musí prohrát, aby druhý mohl vyhrát. Tato dynamika se objevuje v sexuálním zneužívání a v různých podobách útlaku. Ačkoliv se jedná o meziosobní interakci, k problému nelze přistupovat na stejné úrovni, protože se na interakci zpravidla podílí ještě další faktory, jako je hrozba násilí, zesměšňování nebo zastrašování, které slabšímu jedinci brání provést odvetný úder nebo se aktivně osvobodit. Takovému jedinci tak nezbyvá nic jiného než se s touto zkušeností vnitřně ztotožnit, případně ji potlačit či vyjádřit v jiné podobě. U lidí, jejichž integrita byla pravidelně a zásadně ohrožována, tento model meziosobního vztahu může vést k rozvoji symptomatického chování, které zasahuje do jejich normálního fungování ve společnosti. Tento jev většinou vede k popření nepříjemné skutečnosti. Silně vyvinutý smysl pro odpovědnost spojený s popřením nepříjemné skutečnosti vede paradoxně k sebeobviňování a k obviňování ostatních, jak názorně dokládá případ Sheily a „zamčených“ dveří. Tento zdánlivý paradox je projevem vnitřního konfliktu mezi životně důležitou potřebou sebevyjádření a společenským a rodinným požadavkem sebeznevažování, které může nabývat mnoha podob. Tato obecná tvrzení již nepůsobí tak mysticky, když jsou vnímána ve světle kultury, která působením času a traumat ztratila velkou část přirozených prostředků k sebevyjádření a především kvůli nedostatku zkušeností a neustálému boji o přežití a suverenitu je nedokázala nahradit ničím stejně hodnotným. Když ke stejné demonstraci moci dochází při sexuálním obtěžování nebo fyzickém týrání, oběť je vystavována tlaku ze strany agresora, aby napomohla k posílení jeho integrity na úkor své vlastní. Jinými slovy je nucena potlačovat vlastní individualitu, aby umožnila agresorovi si udržovat tu jeho.

V řadě případů může být emigrace chápána jako jistá forma potlačení vlastní individuality, jako dobrovolné vyhnanství, jehož cílem je zachovat idealizovanou podobu

daného společenství. V této podobě se pak společenství stává jediným potenciálním zdrojem podpory života v cizím prostředí. Taková idealizace se však v nové společnosti dostává do mrtvého bodu. Přizpůsobit se novému prostředí znamená omezit vliv své vlasti a ohrozit tak zdroj podpory a obživy. Když se změníte, můžete se vrátit domů? Přijmou vás? Má vůbec šanci jiný žebříček hodnot? Dosavadní zkušenosti naznačují, že ne.

Neal a Brian

Tuto tendenci k potlačování vlastní individuality dokládá rovněž případ Neala v jednom dětském domově v Anglii. Tento chlapec se v noci pomočoval. Každé ráno tak na něj čekala stejná rutina: sundat povlečení, odnést ho do prádelny, dát si studenou sprchu a sednout si do jídelny. U stolu pak seděl s pevně založenýma rukama a zaťatými zuby a odmítal snídani. Pochopili jsme, že se takto trestá, abychom to nemuseli dělat za něj. Předtím než k nám přišel, byl za to doma krutě trestán. Tady tomu však tak nebylo. Trestal se sám, aby si o nás zachoval neposkvrněnou představu jako o benevolentním zdroji obživy a o svém útočišti. Cítil se v bezpečí, když si nás mohl takto idealizovat. V jeho chápání světa jeho činy zákonitě následoval trest. Kdybychom ho potrestali, jeho představa útočiště jako jediného zdroje útěchy a bezpečí by byla zničena. Neměl tedy jinou volbu než sám sebe potrestat, aby tak zabránil zdánlivě nevyhnutelné reakci z naší strany.

Brian žije ve Spojených státech už řadu let a není tak úspěšný, jak by mohl být. Nedokáže požádat své mnohem úspěšnější příbuzné o pomoc přestože ví, že by to pro něj rádi udělali. Řekl, že jeho příbuzní patří k tzv. multis, což je hanlivé označení pro lidi, kteří zbohatli po příchodu do Spojených států.

Bankéř

Dalším člověkem, který se chtěl vrátit do Irska po mnoha letech strávených v Americe, byl jistý bankéř. V Dublinu se zúčastnil přijímacího pohovoru do zaměstnání, které si přál získat. Část pohovoru se odehrávala během oběda s členy vedení společnosti. Mluvílo se o osobních zájmech a on cítil, že by nebylo vhodné zmiňovat svůj zájem o tradiční irskou hudbu a tanec. Obával se, že kdyby to udělal, nebrali by ho vážně a tudíž by mu tu práci nenabídli.

Ve výše zmíněných případech se tedy jedná o mechanismus, který zajišťuje loajalitu ke stavu věcí a kterým je většinou strach z pohrdání ostatních.

Život v minulosti

Řada lidí hledá svou identitu v minulosti. Nedokáží využívat příležitostí, které jim nabízí přítomnost. Bez minulosti jsou odříznuti od části svých identity. Rovněž mají strach z pohrdání ostatních za to, že jsou jiní nebo proto, že nevyznávají stejné hodnoty. Jedna z mých pacientek byla původem z Evropy. Vyrůstala v rodině, kde otec žil ve své minulosti. Během druhé světové války se on a jeho bratr ještě jako děti stali oběťmi pronásledování a týrání. Dělali všechno proto, aby přežili. Spolu s rodiči se skrývali nebo čas od času odcházeli do ilegality, po návratu se však museli znovu potýkat s pronásledováním a zavražďováním. Když válka skončila, jejich sousedé je nařkli z paktování se s nepřítelem. Dopadlo to tak, že byli násilně vypuzeni z vesnice. V té době byl otec mé pacientky dospívající chlapec, který zažíval utrpení téměř celý svůj život. Když se později stal otcem, chodíval se svou dcerou na dlouhé procházky do lesa a vykládal jí, jak hrozný tento svět je a že jsou lidé ve své podstatě špatní. Tímto způsobem se jí snažil vštípit, že se musí v životě bránit a být stále na pozoru. V té době však byla ještě dítě a vnímala realitu jinak. Chtěla si hrát a bavit se, ale její otec, odsouzený k životu v minulosti, s ní nedokázal komunikovat na její úrovni. Místo toho se jí snažil vnutit pohled na svět, který se naprosto lišil od toho jejího. Na rozdíl od něho se jeho bratr stal psychoanalytikem a využil svých zkušeností k pochopení souvislostí minulých událostí. Její otec tedy žil ve své minulosti, zatímco její strýc se svou minulostí.

Generace bez minulosti

Přestože se to může případ od případu lišit, život v minulosti je v podstatě stejný jako bez ní. Tak či tak se člověk dostává do stavu podobnému transu, kdy znevažuje nebo upravuje své prožívání přítomnosti, což také vyžaduje po svém okolí. Tento stav se pak šíří jako epidemie. Názorným příkladem života bez minulosti je příběh jedné irsko-americké rodiny třetí generace, jejíž schizofrenní syn, kterému bylo něco málo přes dvacet, téměř vůbec nevycházel ze svého pokoje.

Pandemie chřipky, která vypukla v Irsku ve dvacátých letech dvacátého století, vyhladila téměř celou generaci této rodiny. Ještě předtím jejího otce a jednoho z bratrů zabili „černohnědí“ - členové britských pomocných policejních oddílů, kteří byli na počátku dvacátého století vražednými nepřáteli irské nezávislosti. Jediným z dosud žijících členů té generace byla babička. Vzala si alkoholika, který následně zneužíval jejich dítě - matku onoho

schizofrenního chlapce. Členové této rodiny mezi sebou téměř vůbec nekomunikovali, což mělo za následek to, že se oněmi traumatickými událostmi nikdo nezabýval. Nebylo pak nijak překvapující, že byl chlapec téměř v katatonickém stavu. Tato rodina se tedy rozhodla žít *bez* minulosti, tedy bez traumatických událostí, které do ní patřily. Její členové si nemohli vzájemně poskytnout prostředky potřebné k životu *s* minulostí.

Toto je příklad mechanismu, který zajišťuje zachování představy idealizované rodiny. Snaha ochránit rodinu, komunitu i sebe samého před nutností čelit bolesti a hněvu, které doprovází deprivaci v meziosobních vztazích, je přesně to, co naopak brání individuaci jedince. Jedná se v podstatě o situaci, kdy člověk nedokáže žít *s* minulostí. Jak říká jeden můj pacient: „Když to nebudete řešit, nebude vás to bolet.“

Můj přítel mi jednou vyprávěl sen, který se zdál jeho bratrovi a který poukazuje na náboženskou stránku zmíněného jevu. V tomto snu se bratr mého přítele podřídil Bohu a následně s ním uzavřel manželství. Musel se pak řídit Boží vůlí. Stal se Božím nástrojem, takže všechno, co pak říkal nebo dělal, mělo daleko větší váhu než předtím. Když jsem se pak svého přítele zeptal, co si o tom myslí, řekl: „No, přesně tak se můj bratr chová ke své ženě. Chce, aby se mu podřídila a poslouchala ho na slovo, protože si myslí, že je přímo napojený na Boha.“

Vyrůstal jsem v době, kdy v Irsku panovalo velmi obdobné pojetí Boha. Bylo to před Druhým vatikánským koncilem v šedesátých letech dvacátého století. I přes vatikánské edikty z nedávné doby, řada lidí má stále stejné pojetí Boha. Odpovídá to dynamice, kdy se člověk vzdává vlastní integrity ve prospěch integrity někoho jiného. Nepřímo to znamená, že je ve své podstatě špatný, zatímco ostatní jsou ve své podstatě dobří. Na rozdíl od pohledu na Boha jako na jakousi vnější sílu, která člověka kárá nebo ho lituje podle toho, jak se chová, jsem poznal jiný pohled na Boha u kvakerů. Ti totiž chápou Boha jako vnitřní stav, který nám může být více či méně přístupný podle toho, jakými se rozhodneme být a jak se rozhodneme vnímat sebe a ostatní.

Závěr

Irská povaha, kterou jsem se zde pokusil popsat, je důsledkem vynuceného života v podřízenosti a dobrovolném vyhnanství. V tomto systému nadřazenosti a podřízenosti je člověk odkázaný sám na sebe a musí neustále kolísat mezi sebevyjádřením a sebezapřením. S projevy individuality jsou spojovány pocity viny a hanby. Opovržení je mechanismus, který

umožňuje projevy individuality u ostatních omezovat. Celou strukturu podporuje spleť sítí viny, hanby, hněvu a opovržení. Jedinec tak zůstává v izolované obranné pozici, více či méně nedostupný a více či méně neznámý. Do této struktury se nesmí dostat žádný cizí prvek, protože by mohl zničit nebo odhalit past, kterou představuje.

Dilema pro lidi v takové pasti spočívá v tom, že neexistují žádné struktury, ve kterých by se jejich osobnost mohla projevit, kromě těch, ve kterých je popírána. Následné problémy, se kterými se tito emigranti potýkají při integraci do nové společnosti, ohrožují jak integritu jejich osobnosti, tak i integritu jejich původní komunity. Jejich zažitá normy meziosobního chování jsou tak nabourávány a zpochybňovány novými očekáváními a chováním. Lpění na přísných zásadách ve svobodnější společnosti je tak nechává bez jakýchkoliv prostředků v boji s traumaty a neštěstími nebo přinejmenším v každodenním boji o život. Psychoterapie člověku poskytuje možnost prozkoumat svou minulou zkušenost, jasně definovat problémy přítomnosti a vytvořit si nové mechanismy k sebevyjádření.

Abychom se dokázali vypořádat s modelem nadřazenosti a podřízenosti ve své minulosti a přítomnosti, musíme se vzdát života v minulosti a začít hledat své ztracené mechanismy k sebevyjádření. K tomu je ovšem nutné prozkoumat svou společenskou zkušenost v minulosti a v přítomnosti a jasně definovat svůj boj jako prostředek života s minulostí. Teprve potom bychom mohli dosáhnout *cneasaidheacht* jak ve svých osobních, tak i ve společenských vztazích.

3 Překladatelská analýza

3.1 Vnětextové faktory

3.1.1 Odesílatel

Odesílatelem textu je americký psychoterapeut irského původu John T. McInerney. Ve svém vyprávění vychází nejen ze svých odborných znalostí, ale i ze svých bezprostředních zkušeností s pacienty. Součástí kapitoly je autorův vlastní příběh, ve kterém popisuje svou emigraci nejprve do Anglie a poté do Spojených států amerických a který vypovídá o jeho osobním vztahu k popisované problematice.

3.1.2 Adresát

Adresátem výchozího textu je primárně anglosaský čtenář, který se zajímá o psychologické aspekty emigrace, ať už do Spojených států či do kterékoliv jiné země. Příjemcem se nicméně může stát kdokoliv, kdo ovládá angličtinu a jeví zájem o danou problematiku.

Vzhledem k občasnému výskytu reálií z anglosaského kulturního prostředí, se u čtenáře předpokládá základní kulturně-historický rozhled, zvláště pokud se jedná o Irsko a Spojené státy. Neplatí to ovšem o znalosti odborné terminologie či problematiky emigrace.

3.1.3 Funkce textu

Cílem autora je poukázat na příčiny irské emigrace, které podle jeho názoru pramení z dějin země a z typického modelu fungování irské společenské jednotky, ať už se jedná o rodinu, komunitu či národ, a upozornit tím co nejširší publikum na nebezpečí podobných principů fungování společnosti.

Hlavní funkcí textu je funkce informativní. Potenciálně je však přítomná rovněž funkce apelativní. Podle míry obeznámenosti čtenáře s irskou a americkou kulturou a s danou problematikou se může role informativní funkce lišit. I přes jistou míru subjektivity, tedy přes funkci expresivní, se autor snaží zakládat své argumenty na faktech z dějin a ze své psychoterapeutické praxe.

3.1.4 Médium, místo a čas

Médiem původního textu je tištěná kniha s odpovídajícím členěním na makrostylistické a mikrostylistické rovině. Kniha vyšla v univerzitním nakladatelství *Associated University Presses*, které vydává akademické a vědecké publikace převážně z humanitního prostředí, tudíž ji lze považovat za důvěryhodný zdroj informací.

Text byl napsán a opublikován ve Spojených státech amerických v roce 1997. I přesto, že je problematika vymezena především na danou oblast, potenciálním příjemcem se může stát čtenář z kterékoliv jiné země, který ovládá angličtinu a zajímá se o dané téma. Z jednotlivých příběhů lze vyvodit závěry, které o emigraci platí obecně. Jinými slovy se nejedná o kulturně specifické a časově striktně vázané téma, ale o téma, které je v dnešní době aktuální ve většině zemí světa.

3.2 Vnitrotextové faktory

3.2.1 Obsah a tematika

O tématu knihy vypovídá již samotný její název *Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis*. Jedná se tedy o popis osobních zkušeností emigrantů ve Spojených státech, kteří se rozhodli podstoupit psychoterapii. Text je populárně naučný a je určen široké veřejnosti.

Kniha je rozdělena do tří tematických okruhů: *Kulturní adaptace*, *Země původu* a *Život mezi dvěma kulturami*. Každý z těchto okruhů zahrnuje několik kapitol zabývajících se příslušným tématem. Jednotlivé kapitoly jsou většinou strukturované na úvod, stať a závěr, které jsou mezi sebou logicky provázané a zároveň se vztahují k hlavnímu tématu celé publikace. Díky výše zmíněným faktorům je text po syntakticko-sémantické stránce poměrně soudržný. Místo se v textu vyskytují kulturně vázaná pojmenování.

3.2.2 Členění textu

Z hlediska makrostrukturního je text rozčleněn na několik částí: předmluvu, úvod, tři tematické oddíly, závěr, seznam přispěvatelů a rejstřík jmen, pojmů a událostí. Každý ze tří výše zmíněných oddílů zahrnuje několik kapitol. Jednotlivé kapitoly se většinou skládají ze tří částí: úvodu, statě a závěru, které jsou dále rozděleny na odstavce. Z hlediska

mikrostrukturního je text rozčleněn do vět. V textu se vyskytují jak věty jednoduché, tak i rozvitá souvětí. Suprasegmentálními prostředky je aktuální členění větné a interpunkce. Při převodu do češtiny bylo ponecháno členění textu v souladu s originálem. Poznámky pod čarou byly z důvodu dodržení rozsahu práce vynechány.

3.2.3 Styl

Text je psán populárně naučným stylem. Po gramatické a lexikální stránce je z větší části neutrální. Místy je oživen metaforami, idiomy a hovorovými výrazy.

3.2.4 Gramatika a syntax

V textu se objevují dva typy modality: dispoziční a jistotní. Dispoziční modalita slouží autorovi k vyjádření „dispozice (postoje) původce děje k jeho realizovatelnosti, tj. zda ho [původce děje] pokládá za nutný, v mezích schopností konatele nebo záhodný“ (Dušková: 185): „As the evening wore on, I realized that certain things **could not** be talked about.“ (O: 122); „Nothing outside this system **can** be incorporated [...]“ (O: 136); „[...] we **must** replace living in history [...]“ (O: 137) Mnohem častěji se však v textu setkáváme s modalitou jistotní, pomocí níž autor „vyjadřuje stupeň svého přesvědčení (jistoty) o reálné platnosti sdělení, tj. zda se mu obsah sdělení jeví jako jistý, možný nebo nemožný“ (Dušková: 185) a která hraje v textu s ohledem na jeho funkci důležitější roli: “It was that force that won out in the end, **perhaps** because [...], **perhaps** because [...]“ (O: 122); „Banishment **may** take many forms.“ (O: 123); „[...], because difference **will** either destroy or expose the trap.“ (O: 136)

Tendence k méně formálnímu vyjadřování se ve výchozím textu projevuje mimo jiné v používání tzv. gramatických kolokvialismu neboli zkrácených tvarů sloves *to be*, *to have*, *to do* v přítomném a v budoucím čase.

Věty jsou většinou středně dlouhé, místy se však vyskytují rovněž souvětí rozvitá, bohatá na vsuvky, které poskytují vedlejší informace, dodatečně něco hodnotí či vysvětlují: „I was surprised because, **though my American-born wife (who is not of Irish descent) and my career were here, and I had permanently settled in New York**, some part of me still wanted to distinguish between “home” (Ireland) and the place in which I lived.“ (O: 122); „These generalizations are no longer as mysterious when they are viewed in the light of a culture that, **through time and trauma**, has largely lost the naturally occurring media for self-

expression and, **largely by reason of inexperience and preoccupation with the demands of survival and statehood**, has failed to replace them with anything substantial.“ (O: 133)

Tématicky jsou věty strukturovány pomocí slovosledu, pasivizace, determinace a polovětných vazeb. Místy se objevují rovněž nepravé vytýkáací vazby („*What I will describe here is a form of forced exile that exists at a more subtle interpersonal level.*“ (O: 123)) jako prostředek větné emfáze. K nejfrekventovanějším prostředkům kondenzace textu, kterých autor využívá ke kompaktnějšímu sdělení myšlenek, patří přítomné činné participium („[...] a form of self-denigration and lack of confidence **resulting** from [...]“ (O: 118); „We moved back to Ireland in 1964, **following** the trend at the time.“ (O: 121)) a premodifikace („[...] a **third-generation Irish-American** family [...]“ (O: 135)).

3.2.5 Lexikální prostředky

V textu jsou ve větší míře zastoupeny lexikální prostředky abstraktní. S vůbec nejvyšší koncentrací abstraktních slov se setkáváme v pasážích zaměřených na teoretickou stránku problematiky, například: „The seeming paradox is the manifestation of an inner conflict between self-expression and self-denigration, the former being a life-sustaining need and the latter being a social and familial requirement that takes many forms.“ (O: 133); „Their established norms of interpersonal conduct are affected and challenged by the novel expectations and behaviors.“ (O: 137)

Slovesa statická v textu převažují nad slovesy dynamickými, která se většinou objevují ve větách popisujících reálný pohyb nebo činnost: „[...] many individuals **come** to therapy [...]“ (O: 119); „We **moved back** to Ireland [...]“ (O: 121); „[...] Sheila **talked** much more freely about her family life.“ (O: 127); „[...] he would **go** through the same routine: **take** the bedclothes **off**, **bring** them to the laundry room [...] and then **sit** by himself at the table in the dining room.“ (O: 133). Kromě toho se v textu setkáváme s dynamickými slovesy popisujícími pohyb v přeneseném smyslu, například: „[...] the responsibility **falls** upon the individuals [...]“ (O: 120); „[...] whenever the conversation **veered** toward the personal [...]“ (O: 121); „It **stirred up** so many feelings [...]“ (O: 122).

Vzhledem k tomu, že se jedná o text populárně naučný, objevuje se v něm místy i odborná terminologie. Převážnou část tvoří v souladu s hlavním tématem terminologie z oboru psychologie: *psychotherapy, (self-)experience/denigration/denial, self-referential system, patterns/system of dominance and subjugation, symptomatic behaviors, traumatic event, interpersonal deprivation, individuation, schizophrenia*, atd. Díky interdisciplinárnímu

charakteru analyzované problematiky a psychologie obecně se v textu setkáváme rovněž s pojmy z jiných oborů, jako je sociologie (*communal enterprise*), právo (*sexual harassment*), ekonomika (*conspicuous consumption*), náboženství (*salvation, sinfulness, confession, penance*) a medicína (*neurotic symptoms, enuretic, catatonic*). Dále se v textu vyskytují cizí slova (irského původu): *cneasaidheacht* a *craic*. Výše zmíněná odborná terminologie a cizí slova však nepředstavují z hlediska porozumění textu zásadní problém, neboť je jejich význam většinou vysvětlen přímo v textu, vyplývá z kontextu anebo se jedná o pojmy všeobecně známé.

Z hlediska spisovnosti text není zcela homogenní. Důvodem je výskyt gramatických a lexikálních prvků pro spisovný projev příznakových. K gramatickým prvkům patří například výše zmíněné gramatické kolokvialismy, které v přímé řeči naopak působí velmi přirozeně. K lexikálním prvkům, jejichž funkcí je především text oživit, patří kromě výrazů ryze expresivních („I **hate** doing and I **hate** pretending to be happy. (O: 127)“, „Well, it’s your **bloody** door.“ (O: 129), „[...] in case she **cracked up** [...]“ (O: 127), apod.) především výrazy hovorové: „[...] „hippies“ were smoking **pot** [...]“ (O: 121), „They **bump into** you [...]“ (O: 130), [...] with all those fancy **Yanks**.” (O: 132), apod.

3.2.6 Frazeologie, figury a tropy

Ačkoliv se jedná o text populárně naučný, setkáváme se v něm s řadou prvků příznačných rovněž pro styl umělecký a publicistický, jako je například obrazné vyjadřování, frazémy a jejich modifikace, figury, tropy, apod. Hlavní funkcí těchto prvků je především text ozvláštnit a v některých případech také lépe objasnit některé popisované jevy.

K frazeologickým prvkům využívaným v textu patří idiomy, například „[...] in the hope of **keeping** her “**off my back**.”“ (O: 128), „[...] **rock the boat** [...]“ (O: 130) nebo „[...] in a virtual **conspiracy of silence** [...]“ (O: 135)

V textu se dále objevuje několik typů figur. Jednou z nejběžnějších je například triáda: „This anxiety is one that contains and defines **personal growth, intimate exchange and daily living**.“ (O: 121), „Protecting **the family, the community, and one’s self** from having to deal with [...]“ (O: 136) nebo „Psychotherapy offers the opportunity **to examine past experience, to articulate the struggles of the present, and to develop new structures for self-expression**.“ (O: 137) Tento způsob výčtu slouží k přehlednější struktuře sdělení a umožňuje tak jeho snadnější porozumění. Dalším typem figury je strukturální opakování: „There was no **lack of** love, but there was a **lack of** connection, a **lack of** *cneasaidheacht*.“ (O: 121), „[...]“

depending on **how we choose to be**, and **how we choose to** perceive ourselves [...]“ (O: 136), apod. Tato figura je jedním z hlavních prostředků gradace. Někdy se setkáváme s kombinací opakování strukturálního a formálního, čímž se zároveň naznačuje souběžnost popisovaných jevů: „It was that force that won out in the end, **perhaps because** we had reached a **rebellious** time in our lives, **perhaps because** in the large, more distance world, **rebellion** played such an important role at that time.“ (O: 122) Gradačního účinku autor dosahuje rovněž pomocí juxtapozice: „We would have been dancing anyway, **in and out, together, apart, round and round, making and breaking contact.**“ (O: 121) Další figurou je kontrast: „Though **it was said** with some humor, **it was meant** as a criticism [...]“ (O: 132), „[...] **constricting** ways in a **freer** society [...]“ (O: 137), „To address the history of **dominance** and **subjugation**, rampant in **our past** and in **our present**, we must replace **living in history** with **recovering our lost structures** for self-expression.“ (O: 137), apod. Poslední figurou, kterou autor v textu využívá, je přirovnání: „[...] she remembered feeling **as if she were a weapon her father used to defeat her mother.**“ (O: 127).

K tropům využívaným v textu patří například metafory. Jedná se zde jak o metafory více či méně otřelé, jako je například „[...] the resilience and the fortitude **to absorb life's blows** [...]“ (O: 119), tak i o metafory méně otřelé, které se v textu dokonce objevují průběžně, jako je například metafora přesilové hry: „This is fundamentally a **power play in which one person must lose so the other can win.**“ (O: 132), ke které se autor vrací na další straně: „[...] prevents the **losers** from **retaliating** [...]“ (O: 133), nebo metafora bitvy či boje: „[...] in the time it took me to **march** thirty paces from my chair, through the office and through the waiting room to the door. (My choice of the word **march** was a recognition that **battle** was approaching.) When I opened the door, she **stormed past** me [...]“ (O: 129), „She always had to assume a very **defensive posture** against the predictable **attack.**“ (O: 131), „[...] the individual is left in an isolated **defensive position** [...]“ (O: 136). Ústřední neotřelou metaforou je metafora na téma hudba a tanec, která se podobně jako ve výše zmíněných případech objevuje v textu na více místech: „They function [...] **like a kind of collective Pied Piper who plays a tune of everyone's making, so all can dance together.**“ (O: 120); „There was a kind of **dance to the tune** of economic necessity, but it seems to me now that **the music didn't matter.** We would have been **dancing** anyway, **in and out, together, apart, round and round, making and breaking contact. The dance was choreographed** by our own anxieties, by our internal states, rather than by any external events.“ (O: 121)

4 Typologie překladatelských problémů

4.1 úvod

Hlavní překladatelské problémy práce s tímto textem tkví především ve vysoké míře abstrakce některých pasáží, mnohovýznamovosti některých psychologických pojmů, převedení cizích kulturních reálií a idiomů, zachování ironie a v neposlední řadě rovněž v syntaktických rozdílech mezi jazyky.

4.2 gramatika a syntax

K hlavním problémům překladu tohoto textu na rovině gramatické patří především práce se sousledností časovou při převodu anglických slovesných tvarů do češtiny. Názorným příkladem tohoto jevu je následující věta: „**I explained** what it **represented** and that it had been made by a thirteen-year old electively mute girl.“ (O: 125); **Vysvětlil** jsem jí, co to **symbolizuje** a že to byla práce jedné třináctileté dívky, která odmítala s kýmkoliv komunikovat. (P: 13)

Dalším gramatickým rozdílem mezi jazyky je daleko častější používání pasíva v anglickém textu. Do češtiny musely být takové pasivní konstrukce většinou převedeny v podobě konstrukcí aktivních. Důvodem bylo především to, že se v češtině obecně pasivní tvary sloves používají v menší míře než v angličtině a dává se pokud možno přednost slovesným tvarům aktivním. Jedním z příkladů pasíva ve výchozím textu je pasívum s vyjádřeným činitelem, které „v angličtině umožňuje preverbální postavení patiense a postverbální postavení agense, čehož může být využito jako prostředku aktuálního členění větného. V češtině se tohoto uspořádání může dosáhnout pouhou změnou ve slovosledu, beze změny syntaktické konstrukce.“ (Dušková: 261): „After I had been in New York for only two years, I **was visited** by an old school friend from Ireland.“ (O: 121); „Už dva roky poté, co jsem se přestěhoval do New Yorku, mě **navštívil** starý kamarád ze školy v Irsku.“ (P: 10) V některých případech však bylo vhodné ponechat při převodu do češtiny rovněž pasivní konstrukci, ve které by se nemusel vyjádřit činitel děje: „Shame and guilt **are attached** to revealing one's self [...] (O: 136); S projevy individuality **jsou spojovány** pocity viny a hanby.“ (P: 24)

Jedním ze syntaktických problémů při překladu textu do češtiny bylo zachovat přiměřenou délku vět, které by v češtině nepůsobily přetíženě nebo naopak. S tím souvisí mimo jiné rozdíly v používání interpunkčních znamének v angličtině a v češtině. Angličtina poměrně často využívá k rozdělení dvou i více částí dlouhé věty středník. V češtině se v takových případech většinou dává přednost rozdělení těchto částí do samostatných vět: „This belief, that salvation came from external forces, was the greatest tragedy, I think; it deprived us of the love and understanding we could have given each other.“ (O: 119); „Toto vzhlížení k vnějším silám jako ke zdroji spásy se podle mého názoru stalo naší největší tragédií. Připravilo nás totiž o lásku a porozumění, kterými jsme se mohli navzájem obdarovávat.“ (P: 8) Podobný princip platí rovněž pro souvětí příliš dlouhá: „She was continuing to test me, and I was continuing to allow myself to be tested on the understanding that we were here to talk about her and I didn't expect her, or myself, to have to live up to expectations or to be perfect.“ (O: 125); „I nadále mě zkoušela a já jsem se tomu nebránil, pokud se to nějakým způsobem týkalo jí. Nechtěl jsem, abychom se snažili splnit nějaká očekávání nebo dosáhnout dokonalosti.“ (P: 13) V jiných případech bylo naopak ze sémantického a stylistického hlediska vhodnější spojit při převodu do češtiny dvě věty do jednoho souvětí: „In the case of my own family there was a great deal less malice than in many others. There was, however, enough artlessness in the art of human loving to ensure that hurts often went unnoticed and unhealed.“ (O: 121); „V naší rodině bylo daleko méně zlomyslnosti než v mnoha jiných, avšak kvůli nemotornosti, s jakou jsme si lásku navzájem projevovali, zůstávaly naše bolesti většinou přehlíženy a neléčeny.“ (P: 13)

Dalším problémem na syntaktické rovině byla práce se slovosledem. Při převodu do češtiny bylo nutné dbát nejen na zachování sémantické stránky sdělení, ale i na nepřiznakovost slovosledu v textu překladu. V některých případech bylo možné úpravou slovosledu dosáhnout větší přehlednosti sdělení: „The seeming paradox is the manifestation of an inner conflict between self-expression and self-denigration, the former being a life-sustaining need and the latter being a social and familial requirement that takes many forms.“ (O: 133) „Tento zdánlivý paradox je projevem vnitřního konfliktu mezi životně důležitou potřebou sebevyjádření a společenským a rodinným požadavkem sebeznevažování, které může nabývat mnoha podob.“ (P: 20)

Poslední syntaktický problém spočíval v převodu poměrně rozsáhlých anglických premodifikací do češtiny, kdy bylo nutné je vyvážit rozdělením do dvou částí (přívlastku shodného a neshodného): „[...] **her boyfriend's comfortable, middle class Irish American** family.“ (O: 136); „[...] **zajištěnou, středostavovskou, irsko-americkou** rodinou **jejího**

přítele Jerryho.“ (P: 12) V případě méně rozsáhlých premodifikací bylo možné si v češtině vystačit s přívlastkem shodným: „[...] **Jerry's relatively sophisticated** family.“ (O: 125); „[...] **Jerryho poměrně kultivovanou** rodinou.“ (P: 13)

4.3 Lexikální prostředky, metafory, idiomatika

Jedním z překladatelských problémů na lexikální rovině bylo používání některých výrazů pro několik odlišných pojmů. Jedná se především o termíny z oboru psychologie a sociologie, pro jejichž adekvátní interpretaci bylo nutné dbát na jejich zakotvení v kontextu. K nejfrekventovanějším slovům tohoto typu patří například (*self-*)*banishment*, *experience(-s/-ing)*, *belief*, *community*, *dynamic*, a další.

Slovo *banishment* se objevuje již v samotném názvu kapitoly (*Irish Emigration as Banishment*). Jedná se tedy o pojem ústřední. Na základě interpretace textu ho lze nahradit výrazem *vyhnanství* a převést tak název kapitoly například jako *Irská emigrace jako vyhnanství*. S pojmem *banishment* se v textu setkáváme vícekrát. Ve většině případů sémanticky odpovídá českému ekvivalentu *vyhnanství*: „**Banishment**, the oldest, most severe form of social opprobium, has been a part of Irish history for centuries: **banishment** from the ancestral lands by conquering forces and **banishment** from the dwelling place by unscrupulous landlords.“ (O: 118); „**Vyhnanství** jako nejstarší a nejkrutější forma společenského odsouzení doprovázela irské dějiny po staletí: nejprve byli Irové **vyhnáni** ze země svých předků dobyvateli a později také ze svého nového domova tamějšími nemilosrdnými vlastníky půdy.“ (P: 7) Ve zdrojovém textu se dále objevuje pojem *self-banishment*, který pomocí složky *self* připisuje ději konkrétního činitele. Na základě významu pojmu *banishment* lze tedy výraz *self-banishment* převést jako *dobrovolné vyhnanství*. Použití slova *dobrovolné* při převodu anglického *self* se zdá být na první pohled zavádějící, neboť sémanticky odporuje pojmu *vyhnanství*, se kterým se kombinuje, avšak v angličtině v daném kontextu plní stejnou funkci. Jedná se tedy o oxymóron. V textu se setkáváme také s odvozenými slovy, například: „It was a reference to the atmosphere amongst a group of Irish immigrants in a Queens bar on a Saturday night: „the great craic (fun, partying, good times) of the **self-banished**.”“(O: 123); Popisoval náladu, která panovala mezi irskými emigranty jednoho sobotního večera v baru v newyorské čtvrti Queens jako „velkou zábavu **dobrovolných vyhanců**“ (P: 11) Místy je u výrazu *self-banishment* potenciálně přítomný také další význam. V tomto případě lze s ohledem na kontext uvést oba tyto významy: „[...] There are many cases in which immigration can be seen as a form of **self-banishment**,

designed to preserve the idealized image of the community.“ (O: 123); „V řadě případů může být emigrace chápána jako jistá forma **potlačení vlastní individuality**, jako **dobrovolné vyhnanství**, jehož cílem je zachovat idealizovanou podobu daného společenství.“ (P: 21)

Výraz *experience* se ve zdrojovém textu objevuje jak samostatně, tak i ve spojeních. V češtině mu v závislosti na kontextu může odpovídat například výraz *zkušenosti* („[...] I tell the story through my own **experiences** and through those of some people with whom I have worked.“ [...] (O: 118); „Opírám se zde o vlastní **zkušenosti** a o **zkušenosti** některých lidí, se kterými jsem dosud pracoval [...]“ (P: 7)) nebo *prožívat* či *vnímat* („[...] he had not only moved into a different way of **experiencing** his own reality, but [...]“ (O: 132); „[...] nejenže začal **prožívat** jinak svou vlastní realitu, ale [...]“ (P: 20); „She was a child and this was not her **experience** of reality.“ (O: 135); „V té době však byla ještě dítě a **vnímala** realitu jinak.“ (P: 20) V určitých případech lze tento výraz pro jeho redundanci v kontextu vynechat případně ho kompenzovat pomocí jiných lexikálních prostředků: „[...] he had also moved further away from the reality of his family’s **experience**.“ (O: 132); „[...] vzdálil se i realitě své rodiny.“ (P: 20) nebo „The **experience** of the meeting and of the person met took second place to the context [...]“ (O: 119); „**Samotné** setkání s tímto člověkem však nebylo tak důležité jako prostředí [...]“ (P: 8)

Českým ekvivalentem slova *belief* může být daném kontextu buď slovo *věřit* („But the background **belief** was of Christ the Savior, who, if we could only reach him, would give us everything we needed.“ (O: 119); „**Věřili** jsme však tomu, že Spasitel Ježíš Kristus, jenom kdybychom dokázali se s ním sblížit, nám dá všechno, co potřebujeme.“ (P: 8)), anebo *názor* („I felt an intuitive understanding of this phrase, of the **belief** that these immigrants were in America as a result of [...]“ (O: 123); „Intuitivně jsem velmi dobře chápal tuto formulaci či **názor**, že se tito emigranti do Ameriky dostali spíše vlivem [...] (P: 11))

Anglickému výrazu *community* při převodu do češtiny odpovídal většinou výraz *komunita*. Místy bylo ze stylistických důvodů vhodnější užít výrazu *společenství*: „[...] forces within us that seemed to propel us outward and away from our family and **community**“ (O: 121); „[...] sílu, kterou jsme měli v sobě a která nás, jak se zdálo, odháněla od rodiny a místního **společenství**.“ (P: 10) Jindy slovo *community* označovalo menší město a bylo ho tedy možné převádět například jako *obec*: „But in our small **community** of three thousand it seemed possible only to experience these things at a distance.“ (O: 122); „V naší malé **obci** o třech tisících obyvatel však bylo možné zažívat tyto události jen na dálku.“ (P: 10)

Posledním nejfrekventovanějším výrazem používaným v textu pro více pojmů je výraz *dynamic*. Do češtiny ho bylo možné překládat jako *dynamika* („One anecdote will illustrate

the **dynamic** between mother and daughter [...]“ (O: 128); „Jedna příhoda by mohla posloužit k ilustraci **dynamiky** ve vztahu matky a dcery.“ (P: 16)) anebo jako *procesy* („The **dynamic** I have described is an interpersonal one. (O: 132); **Procesy**, které jsem dosud popisoval, mají meziosobní rozměr.“ (P: 20))

V souvislosti s nesjednoceným pojmoslovím je nutné zmínit opačný postup při překladu do češtiny. Jedná se především o dva pojmy: *immigration* a *emigration*. Do češtiny je bylo možné překládat buď pomocí cizích slov jako *imigrace* a *emigrace* anebo pomocí slov českých jako *přistěhovalectví* a *vystěhovalectví*. Vzhledem k tomu, že se v současné době české výrazy *přistěhovalectví* a *vystěhovalectví* používají v menší míře než slova cizí, ze kterých se navíc slovo *imigrace* používá rovněž minimálně a především v odborných textech, byl upřednostněn výraz *emigrace*, který je i přes jistou nepřesnost součástí povědomí široké veřejnosti ve významu *vystěhovalectví* i *přistěhovalectví*.

Druhým překladatelským problémem na lexikální rovině byl převod metafor a idiomů. Metafory otřelé bylo možné nahradit odpovídajícím českým protějškem: „[...] the resilience and the fortitude **to absorb life's blows** [...]“ (O: 119); „[...] odolnost a statečnost, se kterou bychom **čelili ranám osudu**.“ (P: 8) U méně obvyklých metafor, které se většinou objevovaly v textu průběžně, tomu ovšem tak nebylo. Nicméně je bylo možné při překladu ponechat v původním znění: „They function [...] **like a kind of collective Pied Piper who plays a tune of everyone's making, so all can dance together.**“ (O: 120); „There was a kind of **dance to the tune** of economic necessity, but it seems to me now that **the music didn't matter**. We would have been **dancing** anyway, **in and out, together, apart, round and round, making and breaking contact. The dance was choreographed** by our own anxieties, by our internal states, rather than by any external events.“ (O: 121); „Fungují jako orgán vymezující stav věcí, **jako jakýsi kolektivní krysař pískající melodii, kterou si všichni složili ke svému společnému tanci**. Byl to jakýsi **tanec v rytmu finanční nouze**, i když teď mám spíše pocit, že **o hudbu vůbec nešlo**. Tak jako tak bychom **tančili tam a zpět, spolu, zvlášť, pořád dokola, k sobě a od sebe. Choreografem našeho tance** byla spíše naše vlastní úzkost, náš vnitřní stav, než vnější události.“ (P: 9) V původním znění bylo možné ponechat také přirovnání: „[...] she remembered feeling **as if she were a weapon her father used to defeat her mother**.“ (O: 127); „[...] měla pocit, **jako by byla zbraní, kterou její otec používal, aby porazil svou ženu**.“ (P: 15)

Idiomy bylo většinou možné nahradit odpovídajícím českým protějškem: „[...] don't **rock the boat** [...]“ (O: 130); „[...] **nečeřit vodu** [...]“ (P: 17) anebo je substituovat: „[...] in the hope of **keeping her “off my back.”**“ (O: 128); „[...] aby, jak říká, **„od ní měla pokoj“**.“

(P: 16), apod. Tam, kde by mohla hrozit sémantická nejednoznačnost, se muselo zvolit krajní řešení, a to nivelizace: „[...] in a virtual **conspiracy of silence**, with little or no verbal communication between them [...]“ (O: 135); „Členové této rodiny mezi sebou **téměř vůbec nekomunikovali** [...]“ (P: 23)

V textu se setkáváme také s jedním případem neologismu. Jedná se o slovtvorný neologismus *unbelong*, který vznikl derivací od slovesa *belong*. Při převodu tohoto výrazu do češtiny byla nutná, podobně jako v angličtině, návaznost na předchozí kontext. Kromě toho bylo vhodné použít, pokud možno, také stejný způsob tvorby: „However, she was not willing to accept the contingencies of **belonging** as they were laid out. Convinced by experience that the conditions were not negotiable, she chose to „**unbelong**“.“ (O: 131); „Odmítala však přijmout možnost **přináležitosti**, která se jí tu nabízela. Z vlastní zkušenosti věděla, že se zde dohodnout nedá, a rozhodla se proto „**odpřináležet**“.“ (P: 18)

4.4 Stylistická neekvivalence

Podle Čechové (1997: 162) je pro styl populárně naučný „charakteristické omezení terminologie na nezbytnou míru, větší šíře vyjádření a doplňování textu vedlejšími informacemi (např. zapojením vyprávění do textu). I vyjadřování může být hovorovější.“ Naproti tomu Grepl (1997: 728) řadí styl populárně naučný pod styl odborný a tvrdí, že „U většiny funkčních stylů, které se obracejí k veřejnosti, je třeba zachovávat spisovnost.“ Nicméně připouští (1997: 731), že „se slangovými výrazy se můžeme setkat i v psaných textech odborných“, avšak „všechny tyto české nespisovné nebo cizojazyčné prvky zaujímají vzhledem k celkové stylistické výstavbě odborných a publicistických textů periferní postavení.“ V anglickém publicistickém stylu, se kterým má určité společné rysy také styl populárně naučný, je na rozdíl od češtiny naopak běžná jistá míra neformálnosti, používání gramatických kolokvialismů a idiomů. (Crystal a Davy 1969: 188) Vzhledem k výše zmíněným okolnostem bylo nutné při překladu textu do češtiny částečně zvýšit podíl spisovných prvků lexikálních a gramatických.

Určité rozdíly mezi jazyky spočívají také v používání interpunkce jako syntakticko-stylistického prostředku. K nejfrekventovanějším interpunkčním znaménkům výchozího textu patří kromě teček, čárek a otazníků, především středníky a uvozovky. Středníky se v originále vyskytují v daleko větší míře než v jaké jsou přirozené pro jazyk překladu. Slouží většinou k rozdělení delší věty na dvě a více částí, které sémanticky zpravidla odpovídají samostatným větám. Funkce uvozovek však není příliš sjednocená. Úryvky z rozhovorů s pacienty

zakomponované přímo do textu autor ohraničuje uvozovkami. Platí to rovněž o výrazech, které autorovi pacienti používají při popisu svých psychických stavů, pocitů a zkušeností a které autor cituje, například: „She had bought her mother a very extravagant gift in the hope of keeping her **“off my back.”**“ (O: 128) V ucelených rozhovorech graficky oddělených od textu uvozovky užívány nejsou. Některé pojmy, které se z hlediska problematiky emigrace mohou zdát být vágní a které se autor snaží místy specifikovat, jsou uvedeny v uvozovkách: „[...] feeling **“at home”**“ (O: 122); „[...] to distinguish between **“home”** (Ireland) and the place in which I lived.“ (O: 122); „[...] my **“Irishness.”**“ (O: 121). Názvy děl jsou rovněž ohraničeny uvozovkami: *“Sweeney Astray”* (O: 118), zatímco názvy novin se uvádí bez uvozovek: *the Irish Voice* (O: 123)

4.5 Kulturní neekvivalence

4.5.1 Reálie

Podle Levého (1983: 137-153) a Newmarka (1988: 80) by se překladatel měl vyvarovat generalizaci na rovině lexikální a intelektualizaci na rovině vztahu myšlenky a výrazu. Jinými slovy by se měl vyhnout tendenci používat obecnější a stylisticky neutrálnější výrazy a text za každou cenu zlogičťovat, vykládat nedořečené, atd. I přesto, že se jedná o doporučení překladatelům textů literárních, platí to do jisté míry také pro texty populárně naučné případně publicistické. Mona Baker (1992: 254) v souvislosti s výše zmíněnou intelektualizací tvrdí, že je někdy velmi obtížné přesněji odhadnout kulturní rozhled a presupozice čtenáře cílového textu a udržet rovnováhu mezi plněním jeho očekávání a udržováním jeho pozornosti pomocí nových informací v textu. Podle ní čtenáři obecně a obzvláště čtenáři přeložených textů jsou připraveni na určité odchylky od jejich pohledu na svět. Jinými slovy cizí prvky jsou v přeloženém díle většinou zcela obvyklé, zvláště pokud se jedná o text zaměřený na cizí kulturní prostředí.

Ve výchozím textu se objevují reálie irské, britské a americké. Většinu reálií autor vysvětluje přímo v textu, z čehož vyplývá, že u svých čtenářů neočekává jejich znalost. Ještě méně pravděpodobná je obeznámenost českého čtenáře s těmito reáliemi, proto bylo nutné vnitřní vysvětlivky při překladu zachovat. Pro ilustraci by mohlo posloužit několik příkladů: „We find it in Seamus Heaney’s translation of **the ancient Irish fable, “Sweeney Astray.”**“ (O: 118); „S tímto jevem se setkáváme i ve **starověké irské pověsti**, která v anglickém překladu Seamuse Heaneyho má název **Sweeney Astray (Sweeney na scesti)**.“ (P: 7)

Vzhledem k tomu, že zmíněná pověst dosud nebyla přeložena do češtiny, což platí rovněž pro její název, bylo vhodné tento název ponechat v originále a s ohledem na následující kontext uvést i jeho případný překlad do češtiny. Název novin *The Irish Voice* (O: 123) naopak nebylo nutné překládat, neboť v celkovém kontextu nehrál tak důležitou roli. „*The Irish Voice newspaper*“ tedy bylo možné do češtiny přeložit jako „noviny *The Irish Voice*“. Informace o tom, že se jednalo o irské noviny, se mohla v překladu vynechat jednak díky kontextu, a jednak proto, že by spojení „irské noviny *The Irish Voice*“ mohlo být nadměrně explicitní. Dalšími příklady reálií vysvětlených přímo v textu je „[...] **St. Patrick's College**, Maynooth, the national seminary for Ireland.“ (O: 120); „[...] irského kněžského semináře **St. Patrick's College** ve městě Maynooth.“ (P: 9); „[...] **Wolfe Tone**, the eighteenth-century founder of Irish nationalism.“ (O: 121-122); „[...] **Wolfa Tonea**, který se v osmnáctém století stal zakladatelem irského nacionalismu.“ (P: 10) Když měla reálie odpovídající ekvivalent v češtině, byla jí nahrazena: „[...] **the Black and Tans**, who were murderous enemies of Irish independence early in this century.“ (O: 135); „[...] „**černohnědí**“ - členové britských pomocných policejních oddílů, kteří byli na počátku dvacátého století vražednými nepřáteli irské nezávislosti.“ (P: 21) V jiných případech se výraz ponechal v originále, například „**the multitis**“, a derogatory term, referring to their having made money since they came to America.“ (O: 134); „**tzv. multitis**, což je hanlivé označení pro lidi, kteří zbohatli po příchodu do Spojených států.“ (P: 21)

V některých případech bylo nutné s ohledem na českého čtenáře určité reálie dovysvětlit: „Civil-rights marches in Northern Ireland had begun to challenge the status quo of an **oppressive regime**.“ (O: 121); „V Severním Irsku tehdy začaly probíhat demonstrace za zrovnoprávnění tamější katolické menšiny.“ (P: 10); „It was a reference to the atmosphere amongst a group of Irish immigrants in a **Queens** bar on a Saturday night: ”the great *craic* (fun, partying, good times) of the self-banished.“ (O: 123); „Popisoval náladu, která panovala jednoho sobotního večera mezi irskými emigranty v baru v **newyorské čtvrti Queens** jako „velkou zábavu dobrovolných vyhnanců“. (P: 11) Pokud se jednalo o pojem, jehož znalost se u čtenáře dala předpokládat, bylo možné ho ponechat bez dalšího vysvětlení. Příkladem takového pojmu je například *Quakers* (O: 136), při jehož převodu do češtiny se ovšem musel použít jeho ustálený český přepis, a sice *kvakeři*. (P: 23).

4.5.2 Vlastní jména

Ve výchozím textu se setkáváme s několika vlastními jmény anglosaského původu. Vzhledem k tomu, že se nejedná o text literární, nýbrž o populárně-naučný čili založený na faktech, a rovněž proto, že je zakotven v irské kultuře, byla výše zmíněná jména ponechána v původním znění. Kdyby se v tomto případě přistoupilo k naturalizaci, mohlo by v rámci díla dojít k nesouladu cizích reálií a domácích jmen. Cizí reálie se v textu ponechat musí, neboť jsou přímo vázané na hlavní téma kapitoly. S výjimkou historické postavy *Wolfa Tonea*, se jednalo o jména křestní (*Sheila, Jerry, Neal, Brian*). Všechna vlastní jména se při převodu do češtiny použila v původní podobě.

5 Typologie posunů

5.1 Expresivizace a neutralizace

Při převodu textu do češtiny došlo na několika místech k mírnému posunu na rovině expresivity, tedy k neutralizaci případně nivelizaci. V prvním případě se jedná o přímou řeč, v níž je patrná velká míra ironie. „Well, I suppose you're too good to have a drink with us now that you've been over there with all those **fancy Yanks.**” (O: 132) Oxfordský výkladový slovník (2005) charakterizuje slovo *Yank* jako hovorové, trochu hanlivé označení pro obyvatele Spojených států amerických. V češtině se s ohledem na daná kritéria nabízí jako ekvivalent jedině slovo *Amerikán*. V důsledku jeho problematické kompatibility s českými ekvivalenty adjektiva *fancy* se tedy nakonec zvolilo označení pro skupinu takto charakterizovaných osob (*fajnovky*) s kompenzací slova *Yanks* pomocí příslovečného určení místa a ukazovacího zájmena *ta*: „No jo, teď je to asi pod tvoji úroveň si s námi připít, když už **v té Americe** máš kolem sebe samé **fajnovky.**“ (P: 20) V překladu této věty do češtiny nicméně dochází k jisté neutralizaci. Důvodem je vyloučení dalších konotací výrazu *Yank* nebo *Yankee* v anglosaském kulturním prostředí. V dalším případě se muselo kvůli potenciální nejednoznačnosti sdělení přistoupit k nivelizaci: „The family lived in a virtual **conspiracy of silence**, with little or no verbal communication between them [...]“ (O: 135); Členové této rodiny mezi sebou **téměř vůbec nekomunikovali** [...] (P: 23) I přesto, že idiom *conspiracy of silence* má svůj český ekvivalent *hradba mlčení*, jeho použití s podmínkou věty „členové této rodiny“ (případně „rodina“) by mohlo způsobit posun ve významu. Eventuální možnost „jednotliví členové této rodiny“ případně „každý z členů této rodiny“ by působila stylisticky neobratně.

5.2 Tématická struktura věty

V důsledku rozdílné syntaxe angličtiny a češtiny došlo na několika místech k posunům na rovině tématické struktury vět. Při rozdělení dlouhých vět výchozího textu na věty kratší v textu překladu došlo nevyhnutelně k vytvoření nového rématu. Díky tomu, že se v originále poměrně často využívá středníku k rozdělení věty na kratší úseky, které sémanticky většinou odpovídají samostatným větám, tato změna nebyla tak výrazná: „This belief, that salvation came from external forces, was the greatest tragedy, I think; it deprived us of the love and understanding we could have given each other.“ (O: 119); „Toto vzhlížení k vnějším silám

jako ke zdroji spásy se podle mého názoru stalo naší největší **tragédií**. Připravilo nás totiž o lásku a porozumění, kterými jsme se mohli navzájem obdarovávat.“ (P: 8) Další příčinou určitého posunu na rovině tématické struktury věty byly rozdíly v pevnosti slovosledu mezi dvěma jazyky: „Much later, when I worked as a family therapist, this kind of experience gave me an intuitive understanding of the role **family anecdotes and myths** play in the creation of individual belief systems and character structures.“ (O: 120); „O mnoho let později, když už jsem pracoval jako rodinný psychoterapeut, zkušenosti tohoto druhu mi umožnily intuitivně pochopit, jakou roli hrají ve formování žebříčku hodnot a charakteru člověka **rodinné historky a mýty**.“ (P: 8) V textu překladu je tak réma výpovědi díky volnému slovosledu příznačnému pro češtinu a svému postavení na konci věty zdůrazněno více než ve výchozím textu.

6 Překladatelská metoda

Překladatelské postupy při práci s textem vycházely z překladatelské analýzy výchozího textu. Jeho hlavní funkcí je funkce informativní, která ovšem hraje v textu překladu důležitější roli než ve výchozím textu. Důvodem jsou především rozdíly v anglosaském a českém kulturním prostředí. Platí to rovněž pro adresáta zdrojového textu a českého čtenáře jakožto příjemce. Obsah a tematika originálu a překladu se shodují. K nevyhnutelným posunům došlo jednak při překladu reálií vázaných na kulturní prostředí adresáta výchozího textu a jednak na rovině stylistické, která těsně souvisí s jazykem textu. Vnitřní vysvětlivky a syntaktické úpravy, které byly v textu provedeny, jsou vázané na adresáta překladu, tedy na českého čtenáře.

7 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit kapitolu z knihy *Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis* a okomentovat základní problémy, které s překladem souvisely, překladatelské postupy, které byly zvoleny, a nezbytné posuny, ke kterým při překladu došlo. Zásadními kritérii překladu bylo zachování funkce výchozího textu a přijatelnosti pro českého čtenáře. Za tímto účelem bylo nutné se zaměřit především na prvky kulturní a syntaktické. Věřím tomu, že se mi výše zmíněná kritéria podařilo při překladu splnit.

Tato bakalářská práce pro mě byla velmi přínosná jak po stránce praktické, tak i teoretické. Poskytla mi příležitost se podrobněji podívat na systémové rozdíly mezi angličtinou a češtinou a na jednotlivé fáze překladatelského procesu.

Vysvětlivky

O: 122 originál strana 122

P: 13 překlad strana 13

Bibliografie

Text originálu:

ELOVITZ, P.H., KAHN, C. *Immigrant Experiences: Personal Narrative and Psychological Analysis*. Cranbury, NJ, USA: Associated University Presses, 1997. ISBN 0-8386-3691-8

Odborná literatura:

NORD, CH. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991. ISBN 90-420-1808-9

BAKER, M. *In Other Words: A coursebook on translation*. Londýn: Routledge, 1992. ISBN 0-41503086-2

NEWMARK, P. *A Textbook of Translation*. Singapur: Prentice Hall, 1988. ISBN 0-13-912593-0

CRYSTAL, D.; DAVY, D. *Investigating English Style*. Harlow: Longman, 1969, ISBN 0-582-55011-4

LEVÝ, J. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X

ČECHOVÁ, M. et al. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-21-8

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 80-246-0154-0

Slovníky a příručky:

DUŠKOVÁ, L. et al. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1413-6

GREPL, M. et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, 1995. ISBN 80-7106-134-4

PALA, K.; VŠIANSKÝ, J. *Slovník českých synonym*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-450-3

FILIPEC, J. et al. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1018-3

HLAVSA, Z. et al. *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0475-0
Anglicko-český největší slovník Lingea Lexicon 5. Lingea, s.r.o., 2008

HORNBY, A.S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press, 2005. ISBN 978-0-19-4316583

Elektronické zdroje:

www.google.cz

www.wikipedia.org

www.columbia.edu

www.maynoothcollege.ie

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/>

www.kulturologie.cz